

Toliko Đurić o Marojeviću. Objektivnosti radi, želim dodati da je Marojević veoma dobar rusist, specijalist u povijesti ruskoga jezika, onomastici i donekle etimologiji. Neki su mu radovi objavljeni u istaknutim sovjetskim znanstvenim publikacijama i bili su prilično zapaženi. I baš je zato neko osobito prokletstvo u tome da i ljudi koji bi mogli postati uvažnim i priznatim znanstvenicima, skreću na staze koje ih ne vode ničemu dobromu. A Marojevićev je intervju zaista neshvatljiv, ne samo neprihvatljiv, i iz pitanja u pitanje sve više tone u neke mutne, iracionalne struje.

V. Đ. Đ. - *Koja vizija rešavanja srpskog nacionalnog pitanja najviše odgovara vašim etnolingvističkim saznanjima?*

R. M. - U ovom veku imali smo dva neuspaha pokušaja rešenja srpskog pitanja. U Prvom svetskom ratu neki srpski političari (Nikola Pašić, Stojan Protić) imali su jasnu viziju srpskog nacionalnog programa: stvaranje srpske države u etničkim granicama srpskoga naroda. Tome se odlučno suprotstavila srpska inteligencija, zadojena jugoslovenskom idejom. Tako je već početkom 1915. u Nišu objavljena knjiga Aleksandra Belića *Srbija i južnoslovensko pitanje*, u kojoj je kao ratni cilj Srbije proglašeno ostvarivanje jugoslovenske ideje, tj. stvaranje zajedničke države Srba, Hrvata i Slovenaca. Može se reći da je srpsko vodstvo 1918. u velikoj meri bilo izgubilo istorijsku orijentaciju: žrtvovalo je interese srpskog naroda zarad varljive jugoslovenske ideje, koja je bila i ostala izrazito antisrpska.

Jugoslavenska ideja bila je za Hrvate (a i za Slovence) uvijek samo ono što bismo današnjom terminologijom nazvali južnoslavenskom idejom, to jest, obuhvaćala je sve Južne Slavene, dakle i Bugare. Srbi se tom romantičnom idejom nisu oduševljavali, jer im je bilo stalo samo do hegemonije, a smatrali su, s pravom, da nemaju snage ovladati svim Južnim Slavenima. Tek pošto su u razdoblju balkanskih ratova i prvoga svjetskog rata uspjeli izolirati Bugare, Srbi su tako reduciranu jugoslavensku ideju preuzeli u svoje ruke. Hrvati i Slovenci progutali su mamac i tako su oni bili obmanuti, a ne Srbi. Zato su se Srbi tako uporno držali »jugoslavenske« ideje i odriču je se tek sada, kada im ona više ne daje šansa za hegemoniju, jer ta ideja za njih nikada i nije bila ništa drugo nego sredstvo za vladanje nad drugima (ostavimo ovdje po strani činjenicu da su sve ideje toga tipa posve neprimjerene našem vremenu, one potječu iz 19. stoljeća i tako ih valja i ocjenjivati).

V. Đ. Đ. - *Zašto nije uspeo drugi pokušaj rešavanja srpskog nacionalnog pitanja?*

R. M. - Za prvi neuspeh, videli smo, krivicu snosi srpska inteligencija i regent Aleksandar Karadorđević, koji joj je poverovao. Svi ostali uslovi za rešenje srpskog pitanja postojali su na završetku Prvog svetskog rata, kako spoljni (pobeda saveznika) tako i unutrašnji (moćni oslobodilački pokret pod srpskim vodstvom). Za drugi neuspeh, u narodnooslobodilačkom ratu, krivi su srpski komunisti (boljševici): oni su žrtvovali srpske nacionalne interese radi ostvarivanja komunističke ideje u verziji Marksa i Lenjina, koju je međunarodna mafija vešto podmetnula srpskom, ruskom i nekim drugim narodima (prvenstveno pravoslavnim). Iako traagično podcijenjen, srpski oslobodilački pokret bio je u stanju i ovog puta da reši srpsko nacionalno pitanje, ali njegovo vodstvo (vodstvo onog krila koje je pobedilo) nije bilo srpsko. Josip Broz je delovao u dosluhu sa Vatikanom i sprovodio je, vrlo perfidno, dugoročnu strategiju Katoličke

crkve na srpskom etničkom prostoru. Za to vreme Pavelićeve ustaše sprovodile su na jednom delu našeg etničkog prostora ogolelu »dnevnu politiku« čiji su tragični ishodi svima poznati.

Marojević dakle smatra da je Aleksandar Karadžević bio naivan i dao se obmanuti jugoslavenskom idejom, na srpsku štetu. Neshvatljivo je onda samo zašto su Srbi tako jednostavno i uporno podupirali Aleksandra u njegovu »integralnom jugoslovenstvu«, a ostala dva »priznata« naroda u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, osobito Hrvati, odupirali su se toliko da je Aleksandar početkom 1929. morao uvesti svoju poznatu šestojanuarsku diktaturu.

Tu bih iznio i još jednu usputnu napomenu. God. 1918. ni sam se Aleksandar nije još usudio nazvati novu državu Jugoslavijom, jer to nije bila država svih Južnih Slavena. Ali po uvođenju šestojanuarske diktature Aleksandar posebnim ukazom mijenja naziv države u »Kraljevina Jugoslavija«. Treba imati u vidu da imenica Jugoslavija potječe iz šestojanuarske diktature, koja je pak bila posljedicom mučkog ubojstva Stjepana Radića u beogradskom parlamentu. To se ne smije zaboravljati nikada kad se ta imenica izgovara.

Što se tiče Marojevića, još se može shvatiti da on, iako intelektualac u zrelim godinama, vjeruje kako je Aleksandrovo jugoslovenstvo bilo na štetu Srba. U politici ima svakakvih mišljenja. Ali kako shvatiti da Marojević zaista vjeruje da se međunarodni komunistički pokret urotio protiv jadnih pravoslavnih naroda. Dvije su činjenice ipak neosporne: u socijalizmu Varšavskoga pakta dominantnu su ulogu imali Rusi, u jugoslavenskom socijalizmu Srbi, a oboji su, kako je dobro poznato, pravoslavni narodi. I drugo, u izborima nakon sloma svjetskoga socijalističkog sustava neokomunističke ili kriptokomunističke stranke pobjeđuju samo u pravoslavnim zemljama (Srbija, Crna Gora, Bugarska, istočnooslavenske sovjetske republike, Rumunjska) a u ostalima gube (Hrvatska, Slovenija, Herceg-Bosna, Mađarska, Češka i Slovačka, Poljska, baltičke sovjetske republike). Obje su te činjenice neshvatljive ako je Marojević u pravu.

Prihvatimo ipak da je Marojević i u svem tome u »iskrenoj zabludi«. No dosluh Josipa Broza Tita s Vatikanom i katoličkom crkvom uopće i njihovu zajedničku zavjeru protiv pravoslavnih Srba nitko normalan i zdrave pameti ne može već povjerovati. Prema tome, treba samo da se zapitamo zašto onda Marojević iznosi takve paranoične tvrdnje.

V. Đ. Đ. – *Da li srpsko pitanje dolazi u koliziju sa »nezavisnom državom Slovenijom«? U srpskoj javnosti je veoma rašireno mišljenje da je u srpskom interesu bespovratno otepljenje Slovenije u njenim dosadašnjim granicama.*

R. M. – *Ako je nikakvog smisla imalo formiranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, onda je to pokušaj očuvanja etničke i kulturne posebnosti slovenačkog naroda. Ali se ni u tome, dugoročno gledano, nije uspjelo: virusom germanizacije ovaj slovenski narod je smrtno pogođen, sedamdesetogodišnja pogrešna terapija nije imala uspeha. Polazeći od toga da je svoje pravo na samoopredelenje slovenački narod »potrošio« 1918. godine kao deo »troplemenog naroda Srba, Hrvata i Slovenaca«, revizija toga prava 1991. godine ne bi se smela vršiti nauštrb srpskih interesa. A srpski interes ovde može biti samo jedan: neutralnost slovenačke države i udaljenost austrijskih granica od srpske federacije. To znači da Slovenačka, kako se ova zemlja zvala posle svog stupanja na istorijsku scenu u pr-*

voj Jugoslaviji, ne bi sa Srbima imala ništa zajedničko, pa ni zajedničko tržište, bila bi dužna da čuva svoje, a time i severozapadne jugoslovenske granice i ne bi imala potpun međunarodni suverenitet.

Pod »virusom germanizacije« valja zapravo razumjeti srednjoeuropski civilizacijski stil, koji na Balkanu iracionalno mrze. Na to nije vrijedno trošiti mnogo riječi.

Mnogo je zanimljivije raščlaniti smušeno Marojevićevo tumačenje srpskih interesa u vezi sa Slovenijom. U prvoj tvrdnji govori o neutralnoj slovenskoj državi (podrazumijeva se neovisnoj, jer kako će se poslije vidjeti, Marojević smatra državama samo međunarodne državne formacije). Dalje se u prvoj tvrdnji govori o srpskoj federaciji, valjda na slovenskoj granici, što je već samo po sebi zanimljivo. No s obzirom na prethodno Marojevićevo mišljenje o Jugoslaviji, razumljivo je što govori o srpskoj federaciji, dakle srpskoj državi. Nije pak razumljivo zašto onda u drugoj tvrdnji ipak govori o sjeverozapadnim jugoslavenskim granicama. Protuslovlje je i što se u drugoj tvrdnji kaže kako Slovenija ne bi imala »potpun međunarodni suverenitet«, dakle, po Marojevićevu shvaćanju, ipak ne bi bila državom. Tu se valjda pretpostavlja nekakav srpski protektorat, jer Marojević čak smatra da je za Sloveniju pravo ime »Slovenačka«. Nije mi poznato da je ikoji drugi imperijalizam išao tako daleko i mijenjao čak i imena drugim zemljama.

Granice današnje Slovenačke na njenom putu ka otcepljenju su sporne. Delovi Istre i Primorja, koji su posle Drugog svetskog rata oduzeti Italiji i pripojeni Jugoslaviji, ne mogu se otcepiti: oni moraju ostati, zajedno sa Istrom, zaleđem severno do reke Kupe i istočno do Srpske krajine i ostrvljem u gornjem i srednjem Jadranu, u našoj državi. To je područje pod znatnim romanskim kulturnim uticajem i ne treba ga prepuštati marionetskim republikama pod germanskom dominacijom, što bi samostalne Slovenija i Hrvatska nesumnjivo bile. Ja sam, dakle, za princip »Istra – Istranima«.

U tome je odlomku Marojević nadmašio sama sebe. Opet se koleba između Srbije i Jugoslavije. Zato što su dijelovi Istre i Primorja nakon drugoga svjetskog rata »oduzeti Italiji« i priključeni Jugoslaviji (dakle ne Sloveniji i Hrvatskoj!), treba da ostanu u »našoj državi«, to jest Srbiji. Treba im još čak pridružiti i zaleđe i otoke u sjevernom i srednjem Jadranu. Obrazloženje je fantastično: ti su krajevi pod znatnim romanskim kulturnim utjecajem, pa ih valja zaštititi od germanske dominacije, što će najbolje provesti »naša država«, dakle Srbija, a pretpostavlja se valjda da je Srbija izrazit predstavnik romanske kulture. Zaključak je pak vrhunac cinizma: licemjerno geslo »Istra – Istranima« dolazi kao kruna tvrdnji da Istra treba pripasti Srbiji. Znači li to da su Istrani zapravo Srbi, to bi nam mogao reći samo sam Marojević.

I još nešto: sada se opet govori o Sloveniji (i Hrvatskoj) kao o samostalnoj (dođuše, pod germanskom dominacijom).

V. Đ. Đ. – *U čemu je specifičnost avnojevske Hrvatske kad je reč o pravu naroda na samoopredeljenje? Zašto srpski narod na toj teritoriji mora to pravo da ostvaruje oružanom borbom?*

R. M. – U čitavom posleratnom periodu politička Hrvatska se borila protiv unitarizma, a Srbi su se stidljivo branili da nisu unitaristi. A bilo je zapravo sasvim drugačije: posleratna Narodna (Socijalistička) Republika Hrvatska u etničkom pogledu je bila mnogo složenija nego Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija zajedno. Dok je u trima našim republikama

živeo i živi jedan isti narod pravoslavne i muslimanske veroispovesti (katolika ima znatno manje), u administrativnim granicama Hrvatske živjela su tri južnoslovenska naroda: Srbi (katoličke i pravoslavne veroispovesti), Slovinci i etnički Hrvati. Zato je danas najaktuelnije pitanje borba protiv hrvatskog unitarizma. Umesto opšteprihvaćenih kriterijuma u pogledu ostvarivanja prava naroda na samoopredeljenje, u Hrvatskoj se operiše kriterijumom verske pripadnosti (Hrvatima se nazivaju svi katolici sa srpsko-slovinjsko-hrvatskog jezičnog područja) i kriterijumom »državne« pripadnosti (hrvatskim podanicima se nazivaju svi građani imaginarne hrvatske države, iako Hrvati nisu imali svoju državu u poslednjih devet vekova).

Potrebno je malo usustaviti tvrdnje iznesene u ovom kaotičnom odlomku:

1) Herceg-Bosna, Crna Gora i Srbija jesu tri *naše* republike, dakle srpske.
2) Srbi su narod s tri vjeroispovijedi: pravoslavnom, muslimanskom i katoličkom.

3) Oni koji sebe u svim popisima stanovništva deklariraju Hrvatima (što za Marojevića ne znači ništa), predstavljaju zapravo tri naroda: Srbe katoličke vjere, Slovinci i etničke Hrvate.

4) U srpskom slučaju treba se boriti za unitarno rješenje, to jest, protiv toga da bi se Srbi-katolici nazivali i smatrali Hrvatima, a Srbi-Muslimani bosanskohercegovačkim i sandžačkim Muslimanima. Ne spominje se, ali se podrazumijeva, i borba protiv toga da bi se dio Srba-pravoslavaca smatrao i nazivao Crnogorcima.

5) U hrvatskom slučaju treba se pak boriti protiv unitarnog rješenja, to jest, protiv toga da bi pripadnici triju katoličkih naroda navedenih u točki 3, imali pravo, protiv Marojevićeva mišljenja, osjećati se i nazivati Hrvatima.

6) Prethodno je mišljenje opravdano, jer izjašnjavanje za Hrvatstvo nije stvar prava na samoodređenje, nego se radi o kriteriju vjerske pripadnosti.

7) Hrvati već devet stoljeća nemaju države.

Svi su stavovi posve jasni. Komontirat ću ih poslije, kad ih Marojević počne razradivati. Profesionalni lingvist sada već nije samo političar nego se pokazuje i kao etnolog i sociolog, ali ni u toj ulozi nije nimalo uspješniji. Poslije ćemo vidjeti kako je kao lingvist još žalosnije kvalitete.

V. Đ. Đ. – *U diplomatskoj i informativnoj aktivnosti Srbije nedovoljno se koriste argumenti etnolingvističke prirode. Šta mislite o tome?*

R. M. – To je tačno. Ali se često zanemaruju i argumenti pravno-političke prirode. Tek nedavno je dr Budimir Košutić istakao da Slovenci i Hrvati odbacuju tobože komunizam, a prihvataju od komunista uspostavljene granice unutar Jugoslavije. Treba ovome dodati da se istim marifetlukom služe i hrvatski saveznici u Evropi: i oni, tobože, odbacuju srpski boljševizam i komunizam, a prisvajaju unutrašnje granice koje je uspostavio totalitarni režim Josipa Broza.

Mislim da je teza kako su granice koje su uspostavili komunistički režimi automatski loše, veoma opasna. I današnju bugarsko-rumunjsku i poljsko-njemačku granicu uspostavili su komunistički režimi. Tu se pokazuje kakva je zabluda misliti da su Marojevići opasni samo za jedan narod, to jest, ovaj konkretni Marojević samo za Hrvate, neki drugi za koji drugi narod, a svi ostali da mogu biti nezainteresirani.

Zanemaruje se činjenica da je u svim posleratnim ustavima Republike Hrvatske, pa i u Ustavu iz 1974. godine, Hrvatska definisana kao država

hrvatskog i srpskog naroda. Jednostavno proglašenje ove republike samo hrvatskom državom nužno podrazumeva izdvajanje srpskog naroda i srpskih teritorija iz njenog »okrilja«.

Tu Marojević svjesno iznosi neistinu. U Ustavu Republike Hrvatske stoji doslovno: »Republika Hrvatska ustanovljuje se kao nacionalna država hrvatskoga naroda i država pripadnika inih naroda i manjina, koji su njezini državljani: Srba, Muslimana, Slovenaca, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađžara, Židova i drugih, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN i zemalja slobodnoga svijeta«. Što pak traži Marojević? On očito podupire zahtjeve da se izostavi postavka kako je Hrvatska »nacionalna država hrvatskoga naroda« i da se stavi samo neka definicija tipa »država Hrvata, Srba i ostalih«, s time da se ti ostali ne imenuju posebno. Istina jest da su slične formulacije bile u prethodnim hrvatskim ustavima pod starom vlasti, ali nije ih bilo ni u jednom ustavu drugih jugoslavenskih republika, a Hrvatska nije među tim republikama ona u kojoj je najviši postotak stanovništva koje ne pripada osnovnoj naciji (nadmašuje je čak ne samo jedna).

Za neka je shvaćanja potrebna zaista puna odsutnost stida. No valja se ozbiljno zamisliti što bi značilo kada bi i drugi prihvatili stav da svaka manjina ima pravo na izdvajanje iz neke države ukoliko ona u ustavnom smislu nije proglašena i njezinom državom onako kako je država naroda čije ime nosi. To bi moglo biti veoma zanimljivo upravo za Srbiju, koja je osobito bogata manjinama, ali je, naravno, samo srpska država.

Treba takođe istaći da su Hrvatska, Slavonija i Dalmacija tri potpuno samostalne i posebne istorijske pokrajine. Pored toga u Hrvatsku ne spadaju područja Srpske krajine i Istre sa ostrvima. Danas se o Hrvatskoj sa etnolingvističkog i pravno-istorijskog gledišta može govoriti samo na području severno od Kupe i zapadno od opština Petrinja, Pakrac i Virovitica. Samo na tom području živi nesrpsko stanovništvo.

Tvrđnju da su Hrvatska (to jest, sjeverozapadna Hrvatska), Slavonija i Dalmacija tri posebna entiteta, zaista nije potrebno komentirati. O Marojevićevim etno-lingvističkim i pravno-istorijskim shvaćanjima bit će riječi kada ih on konkretnije iznese. Ovdje pak treba istaknuti da je sada Istra s otocima izričito navedena kao zemlja u kojoj ne živi nesrpsko stanovništvo. Prema tome, tamo žive Srbi.

V. Đ. Đ. – *Na kojoj teritoriji bi mogla da se formira, po vašem mišljenju, posebna hrvatska država, tj. koje je područje u tom pogledu nesporno?*

R. M. – Nesporno je samo označeno područje – severno od reke Kupe i zapadno od opština Petrinja, Pakrac i Virovitica. To je područje srednjovekovnog Slovinja, jezički označeno kao »kajkavsko narcčje«. Etničko ime tog naroda je Slovinjci, ali oni sami tako sebe odavno ne zovu. Koriste se ili regionalnim imenom *Zagorci* ili verskim imenom *Hrvati*. Naime, oni su u drugoj polovini XVII veka počeli da upotrebljavaju tuđe etničko ime (*Hrvati*). Za tu zemlju je u novijoj istoriji korišćeno ime *Civilna Hrvatska*. Pošto postoji u Hrvatskoj i drugi narod sa imenom *Hrvati* (to su pravi ili etnički Hrvati čakavci), ovi sekundarni Hrvati (kajkavci) mogli bi se uslovno nazvati *Novohrvati*.

Marojević se konačno pojavio i kao lingvist pa smo napokon saznali i tko su ti dosad zagonetni »Slovinjci«. U slavenskom su svijetu zaista postojali Slovinjci, ali to

su bili jedan dio pomoranskoga naroda, izumro u prvoj polovici našega stoljeća, kao već prije i ostali, a ostatak pomoranskoga naroda, to jest Kašubi, integrirao se u poljsku naciju. Ne radi se dakle o tim Slovincima, a ni o Slovincima (*n*, ne *nj*), što je mjesno ime za dio istarskih Hrvata (ako smijem ikoga od Marojevićevih istarskih Srba zvati Hrvatima).

Marojevićevi Slovinci jednostavno su dakle kajkavski Hrvati. Istina jest da je Slovinje jedno od hrvatskih zaboravljenih pokrajinskih imena, ali stanovnici Slovinja nisu se nazivali Slovincima, to je ime lansirao Marojević kako se njihovi jadni potomci ne bi morali nazivati regionalnim imenom (Zagorci) ili pak vjerskim (Hrvati). Tu se već drugi put hrvatsko ime proglašava vjerskim!

Saznali smo sada i tko su etnički Hrvati – to su hrvatski čakavci. No za njih Marojević ne predviđa hrvatsku državu, jer iako sada za čakavce tvrdi da su etnički Hrvati, prije je tvrdio da su zemlje gdje oni žive (Istra, otoci), srpske zemlje, da su oni zapravo Srbi i da pripadaju »našoj«, to jest srpskoj državi. Dakle, ako sve saberemo, izlazi da su pravi, etnički Hrvati, zapravo Srbi, i da nemaju pravo biti u hrvatskoj državi, no to eventualno mogu sekundarni Hrvati, ali kako je to ime nezgodno, mogli bi se zvati Novohrvatima. Ne shvaćam samo zašto i za kupsko-pakračku državu nije predložio ime Novohrvatska, jer Marojević ionako određuje kako se gdje smije tko ili što nazivati.

Tu je dakle logika zaista spala na najnižu razinu. Tamo je može spustiti samo intenzivna slijeпа sadistička, iracionalna, patološka mržnja.

V. Đ. Đ. – *Koje bi rešenje, po vašem mišljenju, najviše odgovaralo za Bosnu i Hercegovinu, posebno za njen muslimanski deo?*

R. M. – Najbolje rešenje za Bosnu je nesumnjivo u državnome sporazumu Srba pravoslavne i muslimanske versko-kulturne pripadnosti. Najvažnije je ne podleći ustaškoj strategiji zavađanja muslimana i pravoslavnih, koja je u minulom ratu imala izvesnog uspeha. Ustaše su sprovodile genocid nad pravoslavnim stanovništvom u »turskim« fесovima da bi usmerile srpsku osvetu na muslimanski živalj. Interes muslimanskog stanovništva jeste da živi sa pravoslavnim Srbima u istoj državi. U tome se podudaraju zajednički srpski i posebni muslimanski interesi. Za muslimane je, zapravo, važno da se opredele za ono što je u interesu samih muslimana (bosanskih muslimana) i da ne posluže samo kao oruđe za sprovođenje ustaške politike militantnog katolicizma. Hrvatska bi htela da privuče muslimane na svoju stranu kako bi se oni borili za hrvatske (tačnije: katoličke) interese. Tuđman bi, u to nema nikakve sumnje, žarko želco da drugi vode rat za njega. Sporazum koji je predložila Muslimanska bošnjačka stranka izraz je mudrosti njenoga vodstva. Ja ne bih ulazio u konkretne modalitete državnog sporazuma pravoslavnih Srba i muslimana.

Kad je riječ o Muslimanima, Marojević je jako dobrohotan. No o tome će prosuđivati oni sami, a jasno je što im Marojević nudi.

V. Đ. Đ. – *Vi Srbe nazivate pravoslavnim Srbima, a Muslimane (po našoj ustavnoj praksi poseban narod) – Srbima muslimanske veroispovesti. Da li je i to u skladu sa vašim etnolingvističkim saznanjima?*

R. M. – Vidite, ja polazim od naučne istine. Istorijsko vreme u kome živimo karakteriše proces etničkoga samoosveščivanja i traganja o sebi i svojim korenima našeg muslimanskog stanovništva. U XIX i na početku XX veka ovo stanovništvo je sebe nazivalo *Turcima*. Takva samosvest je bila lažna ili, kako bi se to stručno reklo, nije bila autentična. Sredinom

našeg veka oni počinju nacionalno da se izjašnjavaju kao Muslimani, što je bilo i posledica verske ideologizacije nacionalnog pitanja u komunističkoj Jugoslaviji. Ovoga puta je samosvest bila autentična: tačno je da su Srbi muhamedanske vere muslimani, ali to je njihovo versko, a ne nacionalno ime. Dalji korak u pravcu nacionalnog osveščivanja predstavlja ime Bošnjaci. Ono je takođe autentično, samo što je to izraz regionalne pripadnosti. Korifeji književnosti i kulture ovog kulturnog kruga (Meša Selimović, Skender Kulenović, Čamil Sijarić, Izet Sarajlić) bili su svesni i verske, i regionalne, i svoje nacionalne (srpske) pripadnosti, što je najviši oblik samosvesti. Među muslimanima je inače veoma raširena svest o jednom narodu pravoslavne, katoličke i muslimanske veroispovesti.

To je dobro smišljena naučna istina. Prvo Turci, onda Muslimani, pa Bošnjaci, i na koncu autentično – Srbi.

V. Đ. Đ. – *Pomenuli ste Dubrovačku Republiku. Ima li uslova za njeno va-skrsenje?*

R. M. – Za Dubrovčane i stanovnike bliže okoline najbolje rešenje je autonomija, koja bi se iz pijeteta prema Dubrovačkoj Republici tako i zvala. Ova stara srpska država je imala kulturnu, političku i ekonomsku posebnost koju i u novim uslovima treba sačuvati. Dubrovačko zaleđe, tj. istočna i Stara Hercegovina, trebalo bi da pripadnu Crnoj Gori. Ovo jedinstveno etničko, kulturno i geografsko područje treba da bude bez republičkih granica jer se veliki deo Stare Hercegovine i inače nalazi u Crnoj Gori.

Marojević ima pijeteta za Dubrovačku Republiku, autonomnu u okviru Sjedinjenih Država Srpskih. Što se pak tiče uskrsnuća, ono bi moglo biti potrebno ne za Dubrovačku Republiku nego za mnoge Dubrovčane i za dubrovačke spomenike. Jer dok ovo pišem, srpska armija i četnici tuku vatrom po Dubrovniku (razumije se, iz pijeteta). Ubijeni Dubrovčani neće doduše uskrsnuti, ali će živjeti dalje u svojim potomcima u Republici Hrvatskoj. Zajedno s dubrovačkim spomenicima, koji će zaista uskrsnuti, jer će u Republici Hrvatskoj biti obnovljeni.

* * *

Jedan dio intervjua donesen je u *NIN*-u izdvojeno, u posebnom okviru i s posebnim naslovom: Srpska krajina.

V. Đ. Đ. – *Kakva je istorijska perspektiva SAO Krajine koja se, oružjem odbranivši svoju nezavisnost, formirala u administrativnim granicama Titove Hrvatske?*

R. M. – Knin i Krajina su, svakako, treći bastion srpstva: slobodarska luča se tamo više nikad neće ugasiti. Prvi bastion srpstva u novijoj istoriji bila je Crna Gora, a drugi Šumadija. Sada se pojavljuje treće jezgro srpske državnosti i slobode. Krajinu ja vidim, ponajpre, kao treću federalnu jedinicu sjedinjenih država srpskih. Krajina je uz to i najisturcniji bedem pravoslavlja. Tamo su se »duše prađedovske«, što bi rekao Njcoš, izvijale, duše milion srpskih mučenika koje je svirepo pogubio ustaški režim. Ti mučenici nisu uzalud stradali i uzalud patili: nošeni njihovim zavetom potomci utvrđuju slobodu.

Za političko rešenje Srpske krajine treba se pridržavati dva principa. Prvi princip: nikad više u sastavu Hrvatske. Drugi princip: nikakve granice ne smeju deliti Krajinu (>hrvatski« i »bosanski« deo). Još nešto: Srpska pra-

voslavna crkva treba da kanonizuje milion srpskih mučenika stradalih u marionetskoj fašističkoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i da odredi dan njihovog zajedničkog pomena. Jer oni su stradali za pravoslavnu veru, slobodu i ljudsko dostojanstvo.

O problemu raznih krajina govorim podrobno u *Kolu* u već navedenom komentaru Ivićevih priloga, pa se ne bih ovdje ponavljao, to više što je *Jezik* filološki, a ne opći časopis. Općenito uzevši, Marojević u mnogome ponavlja Ivićeve teze, s time da u Marojevićevim ustima one izgledaju kao parodija Ivićevih shvaćanja. I za problem milijuna srpskih žrtava uputio bih na *Kolo*, tamo je to podrobno obrađeno. I na koncu, Marojević govori i o pojmu države i o karakteru »administrativnih« granica, a to je također obrađeno u *Kolu*. Marojević ipak nije pravi partner za dijalog ako sam o nečem već raspravljao na drugome mjestu.

V. Đ. Đ. – *U srpsko-hrvatskom razgraničenju kome treba da pripadne Dalmacija?*

R. M. – Dalmacija je na čitavome području, od Srpske krajine do Dubrovačke Republike, kompaktna srpska teritorija. To što tamo većinu predstavljaju Srbi katolici nije razlog da se ona priključuje Hrvatskoj. Katolička propaganda je tamošnje katoličko stanovništvo proglasila Hrvatima, ali ta propaganda nije donela pune plodove. Dalmatinci su po etničkome biću ostali Srbi, što svaka međunarodna komisija može da potvrdi (komisija sastavljena od jezičnih i etnoloških stručnjaka). U razgovoru sa Evropom treba evropsku gospodu podsetiti da je u bivšoj Jugoslaviji bilo po nacionalnom opredelenju milion Srba katolika i da je oko 300 hiljada Srba nasilno pokatoličeno u morbidnoj Endchaziji. Odevć je poznato da se prelaskom u drugu veru ne menja narodnosna pripadnost: to je etnolingvistički aksiom.

Ja sam pristalica devize: »Dalmacija – Dalmatincima«. To znači da Dalmacija treba da bude autonomija u zajedničkoj državi, a možda i posebna federalna jedinica. Dalmatinci treba da raspolazu svojim prirodnim bogatstvima, a ne da budu kolonija militantnog fašističkog režima u Hrvatskoj.

Mislim da će se međunarodni jezični i etnološki stručnjaci jako obradovati za daći da dokažu srpstvo dalmatinskoga katoličkog stanovništva. A Marojevićeva je formula, kao za Istru, vrlo jednostavna: Dalmacija – Dalmatincima. No kako su Dalmatinci Srbi, to onda znači Dalmacija Srbiji. Tu je ipak zaboravio da u Dalmaciji žive i čakavci za koje je malo prije rekao da su to pravi, etnički Hrvati. Dakle, rat ne samo s istinom nego i s logikom.

Bilo bi zanimljivo znati otkud Marojeviću fantastično neobičan podatak o pred-ratnih milijun Srba katolika. To je ipak više nego neozbiljno. Ali ozbiljno je što takva neinteligentna dezinformacija dolazi od sveučilišnog profesora.

V. Đ. Đ. – *Da li Slavonija ima regionalnu perspektivu i u kojoj državi?*

R. M. – I u Slavoniji kompaktno živi srpsko stanovništvo. Srpska etnička teritorija prestaje na liniji koja ide zapadno od Petrinje, Pakraca i Virovitice. U Slavoniji su brojna naselja pravoslavnih Srba. Srbi katolici najčešće nisu svesni svoje nacionalne pripadnosti nego se služe regionalnim imenima (Sokci, Bunjevci i sl.), dok im katolička propaganda nameće hrvatsko ime. Nametanjem tuđeg etničkog imena ne menja se, međutim, etnička pripadnost. Ovdašnje katoličko stanovništvo ili nema određenu nacionalnu svest ili je ona sporna, pa se zato »pribegava etnografskim

momentima da se na osnovu njih odredi njihovo pripadanje nacionalnim grupama« (A. Belić).

Stanovništvo zapadnog Srema, istočne Slavonije i Baranje već se opredelilo za srpsku Vojvodinu (i Republiku Srbiju), a zapadne Slavonije – za Srpsku krajinu. Ali i preostali deo Slavonije, sa pretežno katoličkim stanovništvom, treba da bude u sastavu zajedničke države, sa svojom regionalnom autonomijom.

Slavonski Srbi katolici, to jest regionalni Šokci i Bunjevci, pokazuju svoj nedostatak hrvatske nacionalne svijesti sada po treći put, nakon izbora i nakon referendum. Veliki Sovjetski Savez dao je u prošlom dugom ratu četiri slavna imena: Brest, Sevastopolj, Lenjingrad i Staljingrad. Razmjerno mala hrvatska pokrajina Slavonija dala je u ovome zasad kratkom već tri: Vukovar, Vinkovce, Osijek. Treba imati zaista obraz kao najdeblji don i srce tvrde od korunda i ledenije od tekućeg dušika da bi se govorilo o Slavoncima bez hrvatske svijesti.

Marojević govori o trima Slavonijama – istočnoj (s Baranjom i zapadnim Srijemom), zapadnoj i (valjda) srednjoj. Prve dvije, u kojima se stanovništvo (Marojević ne kaže srpski dio stanovništva) već »opredelilo« (misli na famozne srpske referendume), treba da se uključe u odgovarajuće srpske savezne države, a treća treba da bude autonomna u Srbiji, jer su tamo većina katolički, a ne pravoslavni Srbi. No ni tu Marojević ne govori istine: u prvim je dvjema hrvatsko stanovništvo u većini (tj. Srbi katolici po Marojeviću), a treća se od njih razlikuje samo po tome što je u njoj hrvatska većina još mnogo veća.

* * *

Time se završava mučni Marojevićev intervju. Zanimljivo je da usprkos svojem crnogorskom podrijetlu Marojević gotovo ništa ne govori o Crnoj Gori. A njegovo mišljenje o Makedoniji bilo bi možda još zanimljivije.

SAŽETAK

Dalibor Brozović, Leksikografski zavod, Zagreb
UDK 808.62(091), stručni članak,
primljen 5. listopada 1991, prihvaćen za tisak 7. listopada 1991.

The Twilight of Serbian Linguistics

The author analyzes the text of the Serbian linguist R. Marojević whose simple message is that as a matter of fact there are no other Croats than the speakers of kajkavian, every body else being Catholic Serb. His argumentation is both pseudohistorical and pseudolinguistic, thus completely devoid of any truth or logic.

PITANJA I ODGOVORI

GLASOVATI – GLASATI

Katica Auerbach iz Njemačke moli nas da objasnimo zašto glagol glasovati, a ne glasati. »Do sada sam mislila da je glagolski nastavak -ovati karakterističan za srpski jezik.«

O glagolima glasovati i glasati nedavno smo nezavisno jedan od drugoga napisali članke prof. S. Težak i ja i došli do zaključka da su oba glagola dobra, samo svaki sa svojim značenjem, a da se značenje »dati glas na izborima« prema hrvatskoj tradiciji izriče glago-